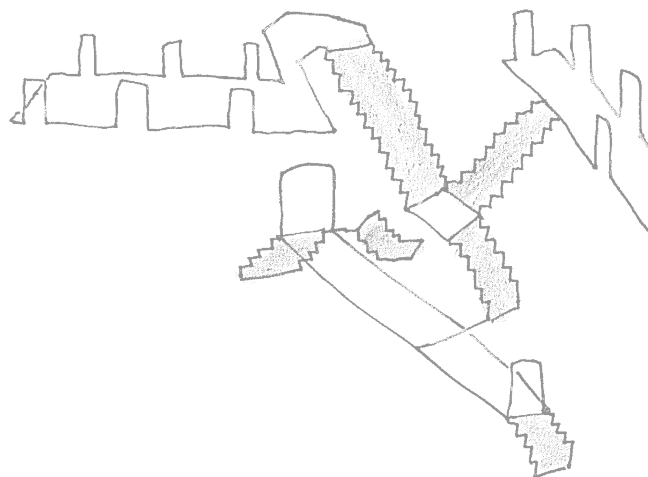

KUL
TUR
ARV

VEJLEDNING

VURDERING AF FREDNINGSVÆRDIER

 INDHOLD_

Indledning_	side 3
Vejledning til vurdering af fredningsværdier_	side 4-5
Stamoplysninger_	side 6
Bygningsbeskrivelse_	side 7-8
Bygningshistorie_	side 9-11
Kilder	side 11
Miljømæssig værdi_	side 12-13
Kulturhistorisk værdi_	side 14-16
Arkitektonisk værdi_	side 17-19
Bærende fredningsværdier_	side 21
Anbefalinger_	side 22
Vejledning for fotografering_	side 23

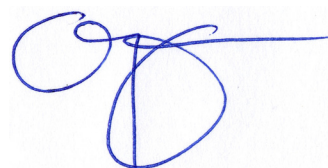
 INDLEDNING_

“Architecture is the will of an epoch translated into space”
Ludwig Mies van der Rohe

Denne vejledning skal understøtte arbejdet med at vurdere og beskrive bygningers frednings- eller bevaringsværdier. Kulturarvsstyrelsen har til sin gennemgang af Danmarks fredede bygninger udviklet en metode og et skema til at kortlægge og beskrive frednings- og bevaringsværdier.

Kortlægning af en bygnings frednings- og bevaringsværdier skal understøtte arbejdet med bevaringen af bygningskulturarven og samtidig skabe rum for udvikling i bygningerne. Beskyttelse går gennem benyttelse, og et godt kendskab til værdierne og hvad der er vigtigt at bevare er det bedste grundlag for, at en bygning kan udvikle sig i respekt for fredningsværdierne.

At vurdere og beskrive en bygnings frednings- og bevaringsværdier stiller store krav til den, der foretager beskrivelsen. Denne vejledning skal være en støtte til vurderingen af frednings- og bevaringsværdier og med de forskellige tjeklister sikre at der ikke overses vigtige forhold, og at fredningsbeskrivelserne bliver ensartede.

Mogens A. Morgen
Kontorchef, Arkitekt MAA

VEJLEDNING TIL VURDERING AF FREDNINGSVÆRDIER_

Vurderingsskemaet skal danne grundlag for nye og mere præcise beskrivelser af de fredede bygninger i Danmark. Vejledningen og de mange stikordslister skal være med til at give idéer til hvilke faktorer, der kan kigges efter når en bygning besigtiges og senere beskrives og fredningsværdierne vurderes.

Fredningsbeskrivelsen skal supplere de nuværende oplysninger i FBB, der er Kulturarvsstyrelsens database over Fredede og Bevaringsværdige Bygninger.

I det følgende forklares hvert af vurderingsskemaets felter efterfulgt af lister med stikord og vejledende spørgsmål. Stikordene er en hjælp til at ensarte og præcisere de enkelte felter. Relevansen af stikord og spørgsmål vil variere og ikke alle skal benyttes. Ligeledes vil relevansen og omfanget af skemaets vurderingsfelter også variere fra bygning til bygning. Sammen med denne vejledning har Kulturarvsstyrelsen lavet nogle eksempler, hvor skemaet er anvendt på forskellige bygningstyper og som kan give en idé om form og omfang.

Det er vigtigt, at teksten i vurderingsskemaet er kortfattet og præcis. Den skal også være skrevet i et klart og formidlende sprog, da fredningsbeskrivelserne har flere målgrupper: ejere, fagfolk, forvaltning og offentlighed.

Den miljømæssige, kulturhistoriske og arkitektoniske værdisætning skal være videnskabelig, velargumenteret og holdningsorienteret. Så vidt muligt vurderes det samlede indtryk frem for enkelte, bygningsmæssige detaljer. Vurderingen af fredningsværdier skal ikke være en opremsning af enkelte elementer eller detaljer, da en sådan opremsning ikke siger noget værdimæssigt i sig selv. Hvis der fremhæves detaljer, skal disse have særlig betydning og værdien være velbegrundet.

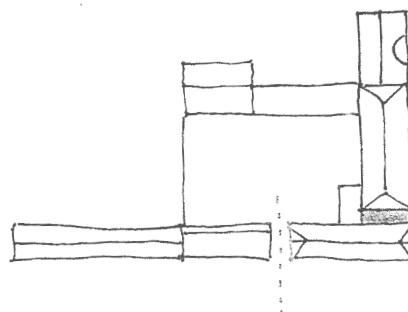
Før vurderingsskemaet kan udfyldes er det en hjælp at udskrive en rapport fra FBB med de eksisterende oplysninger om den enkelte fredningssag (adresse, fredningsomfang, år for fredning m.m.) Man genererer rapporten fra FBB ved først at søge den pågældende sag, dernæst trykke på 'rapport', så markere feltet 'fuld' og dernæst trykke på 'generer'. Efterfølgende kan rapporten printes.

Rapporten indeholder først oplysninger om den fredede ejendom (fredningssagen) og derefter BBR-oplysninger om hver bygning, der er tilknyttet ejendommen. Vurderingsskemaet tager udgangspunkt i fredningssagen, og ikke i den enkelte bygning. En fredning kan omfatte én enkelt bygning, men kan også omfatte flere bygninger samt evt. fredede omgivelser som for eksempel haver, gårdsplads, statuer o. lign.. Eksempelvis vil en firelænget gård være én sag, som består af fire fredede enkeltbygninger samt muligvis en fredet gårdsplads. Alle fredede bygninger, både stuehus, avlslænger og omgivelser (gårdsplads), skal beskrives i samme vurderingsskema. Det som er fredet står beskrevet i rapporten under 'fredningsomfang'.

Ved besigtigelsen er det en støtte at medbringe et kort eller luftfoto til at identificere de fredede bygninger og omgivelser. På kortet indtegnes omridset af den/de fredede bygninger med en rød streg, mens de fredede omgivelser skraveres med en blå farve. Denne skitse skal danne forlæg for indtegning af fredningsomfanget i FBB. Kort eller luftfoto kan udskrives fra FBB, alternativt fra Krak eller Google Maps.

Bygningerne fotoregistreres ved besigtigelsen. Det er vigtigt at være opmærksom på, at billederne skal understøtte beskrivelsen af fredningsværdier. Retningslinierne for fotografering i denne vejledning skal sikre, at bygningerne fotograferes efter ens principper og at der ikke overses væsentlige og karaktergivende elementer og detaljer.

 STAMOPLYSNINGER_

_____ **Besigtigelsesdato_**

Dato for besigtigelsen

_____ **Besigtiget af_**

Fulde navn på den eller dem, der foretager besigtigelsen, samt institution.

_____ **Journalnummer_**

Hver kommune, er til fredningsgennemgangen, oprettet med et journalnummer.

_____ **Adresse_**

Den fredede bygnings adresse.

_____ **Kommune_**

Kommunen, hvor den fredede bygning er beliggende.

_____ **Betegnelse_**

Bygningens kaldenavn, hvis dette findes.

Feks. Viborg Station, Egeskov Slot, Mortensgård.

BYGNINGSBESKRIVELSE_

Intro_

Bygningsbeskrivelsen skal være kort og præcis, og skal sprogligt være forståelig for såvel fagfolk som ikke-fagfolk. Bygningsbeskrivelsen skal bygges op så den danner udgangspunkt for værdisætningen. Det betyder, at beskrivelsen primært skal indeholde det, som er væsentligt for de miljømæssige, kulturhistoriske og arkitektoniske værdisætninger i generelle vendinger. Såfremt der allerede findes en eksisterende beskrivelse i FBB, kan der tages udgangspunkt i den. Typisk vil bygningsbeskrivelsen kunne holdes på fem til ti linjer ved særlige bygningstyper og ved flere bygninger på en ejendom kan beskrivelsen være lidt længere.

Bygningsbeskrivelsen skal bygges op så man betragter og beskriver bygningen udefra og på afstand, derefter går man et niveau tættere på, for til sidst at ende med detaljen.

Bygningsbeskrivelsen skal derfor indledes med en kort miljøbeskrivelse, som placerer bygningen i forhold til den umiddelbare kontekst. Derefter beskrives bygningen udvendigt, for til sidst at blive beskrevet indvendigt. Bygningsbeskrivelsen skal desuden, hvad angår gennemgangen af eksteriør og interiør, følge en fast opbygning, der beskriver bygningen udefra og ind, samt nedefra og op. Det er vigtigt ikke at gå for dybt ned i detaljen, men kun at medtage det, der er væsentligt for værdisætningen, eller som er særligt oplysende for en eventuel senere sagsbehandling.

Bygningsbeskrivelsen kan i særlige tilfælde, hvis der er mange og forskelligartede bygninger, indeles med bygningsnummerering og bygningsbetegnelse. Eksempelvis a) Hovedbygning, b) Sidefløj, c) Stald, etc.

BYGNINGSBESKRIVELSE_

HELHED_

Bygningstype_

Er der tale om en speciel form for bygninger?
Bolig, købmandsgård, pakhus, lade, station, missionshus, etc.

Det samlede anlæg og orientering_

Beskriv anlæggets helhed hvis dette er væsentligt.
Hvad kendetegner eller er markant ved anlægget.

Hvor ligger bygningen i forhold til omgivelserne?
I et gadeforløb, på en åben mark, i en skov, i en by, på en bakke.

Har bygningen en særlig orientering?
Mod syd eller nord, ved en sø eller ved et torv, etc.

Hvordan er bygningen placeret i forhold til andre bygninger?
Eksempelvis i en husrække eller som et stuehus i en firelænget gård.
Der kan også være flere bygninger f.eks. "Firlænget gård med til hørende ladebygning og hønsehus"

DEN ENKELTE BYGNING_

Volumen_

Hvordan er bygningskroppen proportioneret?
Antal etager, fremspring, og forhold mellem de store elementer som tagformer, gavle og trapper.

Konstruktionstype_

Hvordan er bygningen konstrueret?
Grundmuret, bindingsværk, fundament, tagkonstruktion etc.

Materialevalg og materialebehandling_

Hvilke materialer er brugt til bygningskroppen? og hvordan er de evt. behandlet?
Flensborgsten, munkesten, egetømmer etc. Pudset, kalket, tjæret etc.

Detaljer_

Hvilke detaljer eller udsmykninger findes der i bygningen?
Vinduer, døre, gesimser, bånd, pilastre etc.

Indvendigt_

Hvordan er bygningen opdelt?
plandisposition, trapper, etager.

Hvilke materialer er brugt? og hvilke overflader eller behandlinger har disse?
Gulve, lofter; Træ, marmor, tæpper, malet, blankt eller mat etc.

Nuværende funktion_

Hvad anvendes bygningen til i dag?

BYGNINGSHISTORIE_

Intro_

Under feltet bygningshistorie beskrives bygningens fysiske udviklingshistorie fra opførelsen til i dag, med vægt på centrale ombygninger og tilbygninger. I feltet bygningshistorie er det også muligt at skrive om den kulturhistorie, der er tilknyttet bygningen, men som ikke er fysisk til stede i bygningen. Det kan eksempelvis være, hvis en kendt person er født eller har boet i bygningen, eller hvis bygningen har været ramme om særlige, historiske hændelser eller har særlig kulturhistorisk betydning.

Der kan træffes aftale med et kulturhistorisk museum, eller med en anden aktør, om at levere indhold til dette felt.

BYGNINGSHISTORIE_

Fakta_

Hvornår er bygningen opført?

Er det evt. sket over længere tid?

Er bygningen opført af en kendt arkitekt/ ingeniør/ bygmester?

Hvis denne kendes.

Ejerskab_

Hvilke tidligere ejere har der været?

Men kun hvis dette har betydning for fredningen.

Proceshistorie og ændringer over tid_

Ombygninger, tilbygninger, nedrivninger?

Evt. årsager til ændringer og årstal.

Kultur- og funktionshistorie, som ikke er fysisk forankret i bygningen_

Årsag til opførelsen af bygningen?

Herunder funktionelle, sociale og økonomiske forhold.

Tidligere funktioner for bygningen?

Særlige funktions- eller personallistoriske fortællinger knyttet til bygningen?

Feks om der har boet en kendt person.

Har bygningen været ramme om en særlig hændelse?

En speciel begivenhed i historien som knytter sig til bygningen.

Er bygningen en af mange fra samme arkitekt?

Kan der evt. beskrives noget om arkitektens virke.

Er bygningen særlig repræsentativ som type?

Eks. borgerhus fra renæssancen, grundmuret gård fra kornsalsperioden, sjællands bindingsværk m.m.

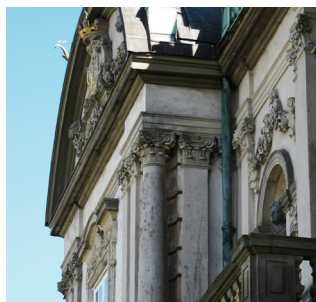
Symbolværdi_

Er bygningen blevet et symbol for en typologi, en egn eller andet?

Stilhistorie i dansk arkitektur_

Som vejledning til at placere bygningens stilhistorie kan nedenstående oversigt benyttes.

HISTORIE	TID	STILART
	800 – 1050	Vikingetid
Middelalder	1000 – 1250	Romansk
	1200 – 1536	Gotik
Reformationen	1536 – 1660	Renæssance
Enevælde	1660 – 1760	Barok
	1730 – 1760	Rokoko
Det Kgl. Danske Kunstakademi	1754 – 1850	Klassicisme
	1850 – 1910	Historicisme
	1870 – 1915	Nationalromantik
	1890 – 1915	Jugend/Skønvirke
Landsforeningen Bedre Byggeskik	1915 – 1940	Bedre byggeskik
	1915 – 1930	Nyklassicisme
Modernisme	1925 – 1970	Funktionalisme/Modernisme
	1960 – 1980	Brutalisme
Postmodernisme	1980 – 1990	Postmodernisme
	1990 – 2000	Dekonstruktivisme

KILDER_

Litteratur og arkivmateriale som noteres hvis de er blevet anvendt i forbindelse med udfyldelsen af vurde-ringsskemaet, samt hvilke kilder der kan benyttes ved fremtidig sagsbehandling.

Feltet er ikke ment som en detaljeret opremsning af al litteratur og arkivmateriale, der findes om den givne byg-ning.

MILJØMÆSSIG VÆRDI_

Intro_

Miljømæssig værdi kan være knyttet til et samlet anlæg, hvor kun en enkelt bygning er fredet, eller til en gårdsplads, en have, et gadeforløb, en allé, eller et landskab, der ligger i forbindelse med bygningen, og som har betydning for fredningen. F.eks. vil de haveanlæg / parker, som ligger omkring herregårdene sjældent være fredede, men ikke desto mindre miljømæssigt være meget betydningsfulde for de fredede bygninger.

Den miljømæssige værdisætning omhandler den kulturmiljømæssige helhed som den fredede bygning indgår i, eksempelvis adgangsforhold og sigtelinjer. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der kun kan tilskrives miljømæssig værdi til forhold, der kan ses eller opleves fysisk.

MILJØMÆSSIG VÆRDI_

Orientering og ankomstforhold_

Er der specielle forhold ved bygningenes orientering?
Landskabet, vandet, byen?

Er der nogle specielle forhold omkring ankomstforholdene?
Eks. En allé,

Bygningens betydning for omgivelserne_

Er bygningen et landmark eller et pejlemærke i landskabet?

Har bygningen en bestemt betydning eller funktion for de omkringliggende bygninger?

Har bygningen en bestemt betydning for omgivelserne?
Er bygningen f.eks. en særlig del af en helhed.

Ligger bygningen i et område af lokal eller national værdi?
Park, haveanlæg, nationalpark, dyrehave.

Bygningens brug af omgivelserne / landskabet_

Er der akser eller sigtelinjer tilknyttet bygningen?

Er der en særlig stilhistorie, der knytter sig til stedet?
Feks. et haveanlæg, som er inspireret af barokken eller romantikken.

Benytter bygningen omgivelserne som funktion?
Feks. en vindmølle eller vandmølle.

Tilpasser bygningens arkitektur sig omgivelserne?
Evt. at bygningen følger vejens forløb.

Hvordan er overgangen mellem bygningen og landskabet?

Opstår der særlige rumligheder mellem bygningen og omgivelserne?

Sammenkobling med andre bygninger_

Er bygningen en del af en større bebyggelse?

Er bygningen omdrejningspunkt for andre bygninger i området?

Hvordan hænger bygningen sammen med andre bygninger?

Hvordan kobler bygningen sig fysisk til omgivelserne?
Former, materialer, belægninger.

Hvordan opfattes skalaen mellem bygning og/eller landskab?
Er bygningen stor, lille eller dominerende i forhold til omgivelserne?

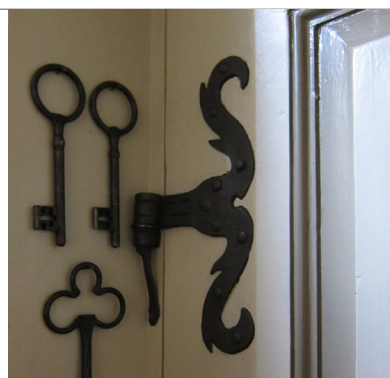
Hvordan er de nære rumligheder mellem bygningerne?

KULTURHISTORISK VÆRDI_

Intro_

Den kulturhistoriske værdi skal tilskrives bygningselementer, som kan ses eller opleves fysisk. Det betyder, at kulturhistorien skal kunne fæstnes til bygningen eller til spor i denne, før det kan beskrives som en fredningsværdi. At en kendt person har boet i en bygning er derfor ikke en kulturhistorisk værdi, hvis ikke det kan forankres i bygningen. Det skal i stedet beskrives under bygningshistorien. Årsagen er, at bygningens ejer og Kulturarvsstyrelsen skal kunne forholde sig konkret til bygningens bevaring og udvikling i fremtiden. Eksempelvis kan det være vanskeligt at vurdere, om vinduerne i H.C. Andersens hus i Odense kan udskiftes, hvis fredningsværdien er, at H.C. Andersen er født i huset. Derimod kan det under kulturhistorisk værdi præciseres, hvordan bygningen repræsenterer et klassisk borgerhus på den tid, hvor H.C. Andersen levede der, og hvilke velbevarede bygningselementer, der bærer den fortælling.

I den kulturhistoriske værdisætning er det vigtigt at fokusere på, om bygningen har egnskarakteristiske træk, så som en særlig konstruktion eller materialeholdning, samt at vurdere hvor bygningen befinder sig på en skala fra det typisk repræsentative, til det unikke.

 KULTURHISTORISK VÆRDI_

Funktionshistorie_

Er der tale om en særlig bygningstype?

Har bygningen, eller har den haft, en funktion som er aflæselig i arkitekturen?

Den fysiske proceshistorie?

Er der fysiske elementer eller spor i bygningen, som kan sætte denne ind i en udviklingshistorie?

F.eks. samfunds-, industri-, militær- eller landbrugshistorie.

Hvordan har bygningens samtid og samfund påvirket bygningens udtryk eller funktion?
Byhistorie; er det f.eks. en købstad eller en fiskerby.

Stilart og periode_

Er bygningen et hovedværk i dansk arkitekturhistorie?

Er bygningen et betydeligt eksempel på en arkitekturepoke eller stilart?

Er bygningen en blanding af stilarter?

Er bygningens arkitektur inspireret af andre værker?

Er bygningen særlig for sin tids traditioner?

Både for funktioner, konstruktioner, materialer og detaljer.

Er der elementer, der arkitektonisk peger fremad?

Bygningen som helhed eller detaljer kan være banebrydende.

Fra det repræsentative til det unikke_

Vurder om bygningen kan læses som en repræsentativt for en større historie eller er unik?

Er bygningen den sidste, eneste (nogen sinde),
fineste eller første af sin slags?

Eller er den en typisk repræsentant for en bygningstype.

Materialer, konstruktioner og håndværk_

Anvender bygningen materialer, der er særlige for området?

Egnskarakteristiske materialer, særligt tilgængelige i området.

Er bygningen et eksempel på lokal byggeskik?

Er bygningen et godt eksempel på traditionelle løsninger?

F.eks. håndværksmæssigt eller funktionsmæssigt.

Er der udvist særlig håndværksmæssig formåen?

Se specielt efter detaljering.

Er bygningen banebrydende eller trendsættende?

Innovationer, anvendelse af nye konstruktionsprincipper eller materialer?

Spor og funktionshistorie_

Er der synlige, bygningsarkæologiske spor i bygningen?

Evt. fra tidligere funktion eller anvendelse.

KULTURHISTORISK VÆRDI_

Har bygningen, eller enkelte bygningselementer, en særlig patina?

Virker bygningen autentisk?

Dette kan være tilfældet, selvom næsten alle materialer er nye.
Eks. kan vinduer være skiftet, men der er valgt en type, der passer godt til bygningens tid og stil.

Er der spor i bygningen der knytter sig til en særlig personhistorie?

E.eks. en minde talve eller et relief af en historisk karakter.

Originalitet_

I hvor høj grad er bygningens oprindelige udtryk bevaret?

Hvor stor del af materialet er det originale?

Symbolværdi_

Har bygningen haft eller har den -

National værdi, regional værdi eller lokal værdi?

Er der synlige symboler eller tegn i bygningen?

Våbenskjold, mindeplader etc.

ARKITEKTONISK VÆRDI_

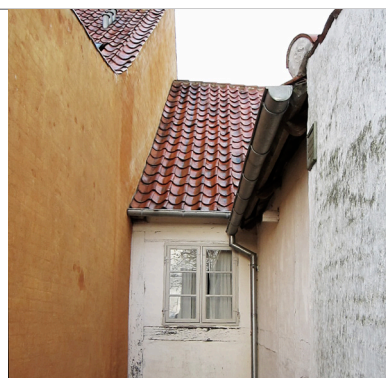
Intro_

Arkitektonisk værdier er ikke et entydigt begreb, og disse værdisætninger kan med fordel opbygges med en beskrivende del og efterfølgende en tolkende del, af hvordan disse elementer virker, dette kan gøres punkt for punkt, detalje for detalje igennem værdisætningen.

Da værdisætningen skal kunne bruges i bred forstand i fremtiden bør den ikke være præget af personlige indtryk og poetiske tillægsord. F.eks. *“en smuk og velholdt havestue med et smukt sollys fra syd”*. Derimod må den arkitektoniske værdisætning være vidensbaseret, velargumenteret og holdningsorienteret og gerne indeholde beskrivelser om bygningens udtryk, og indeholde en beskrivelse af det der hverken kan vejes eller måles. F.eks. *“Bygningen fremstår massiv”* eller *“riddersalen skaber med sine enorme proportioner og overdådige dekorationer en stemning af magt, storbed og højtidelighed”*.

I den arkitektoniske værdisætning skal der overordnet arbejdes med at vurdere det samlede indtryk frem for udvalgte bygningsmæssige detaljer, således at værdisætningen ikke bliver en kvantitetsopremssning.

Der kan kun tilskrives arkitektonisk værdi til bygningselementer, der kan ses eller opleves fysisk. Tidligere eksisterende bygningdele kan altså ikke tilskrives arkitektonisk værdi, men skal beskrives i feltet for bygningshistorie.

ARKITEKTONISK VÆRDI_

Overordnet værdisætning af anlægget_

Hvis der er en iøjenfaldende arkitektonisk stil, eller flere sammensatte stilarter. Præciser da dette i starten af teksten.

Form_

Hvilke værdier findes der ved bygningens volumenernes indbyrdes relationer?

Forskudte, fortløbende, sammenskubbede, drejet om et punkt etc.

Hvordan er retningen i bygningens facade?

Horisontale, vertikale.

Hvordan er værdien i bygningens proportioner?

Hvilke kompositioner er vigtige i bygningens udtryk?

Serielt, symmetri, asymmetri, spejlinger, inddelinger, længde x bredde x højde.

Hvordan er skalaen mellem bygningselementerne?

Optræder der rytme eller takt i facaden?

Findes der et hierarki i bygningens komposition?

Hvordan indordner forskellige elementer i bygningen sig hinanden?

Udtryk_

Er facaderne åbne, transparente eller lukkede?

Er vinduessætningen komponeret eller serielt rytmisk?

Er der en særlig takt i bygningen?

Hvordan er overgangene mellem elementerne i arkitekturen?

Er det glidende overgange eller sker det brat?

Opstår der tyngde eller lethed i arkitekturen?

F.eks. kan et tag opleves meget tungt og trykkende på facaden.

Fremstår bygningen enkel eller detaljeret?

Rumlighed_

Er der særlige forhold ved rumforløbet?

Små rum, store rum?

En klar plan eller en plan der opdages ved gennemgang i bygningen?

Rum en filade, en suite?

Findes der værdier ved overgangen mellem ude og inde?

Trækkes naturen med ind i rummet?

Opstår der forholdet mellem rum, vinduer og lys i bygningen?

Er rummene gennemlyste, eller er der kun sidelys / ovenlys?

Er der særlige rumlige oplevelser tænkt ind i arkitekturen?

En rumlig iscenesættelse?

Stoflighed_

Hvordan er materialerne, og hvordan virker de?

Kostbare, traditionelle, lokale eller innovative?

Er der særlige tilfælde og oplevelser ved overfladerne?

Varme, kolde, indbydende, imødekommende eller afvisende?

ARKITEKTONISK VÆRDI_

Materialer_

Hvordan er materialeholdning, teknologi og forarbejdning?

Er materialerne funktionelt, teknologisk eller klimatisk betingede?

Hvilke farver er anvendt?

Forståelse_

Understøtter bygningens arkitektur bygningens tidligere eller nuværende anvendelse?

Er der tydelige arkitektoniske inspirationskilder?

Hvad er den arkitektoniske idé bag formgivningen?

Er der en tydelig villet tanke, en vilje til komposition eller en arkitektonisk arbejdsmetode?

Er der et samspil mellem form, materiale og funktion?

Originalitet_

I hvor høj grad er bygningens originale udtryk bevaret?

Her skal ses på bygningskroppen samt på detaljer som stadig fremstår som det oprindeligt var tænkt.

Hvor stor en del af materialet er oprindeligt?

Detaljer_

Er detaljeringen enkel eller kompliceret og detaljerig?

Er detaljeringen singular, varieret eller gentaget?

Er der anvendt symbolelementer?

Er der tilføjet elementer til bygningen for, at den kan vise sin funktion i form af symboler?

Er der særlig interessant nagelfast inventar?

Er der inventar tegnet til specielt bygningen?

Stole, lamper, håndtag m.m.

Er der referencer med afsæt i stilhistorien?

Feks. antikken, klassicismen, barokken, norden etc.

Oplevelse_

Findes der særlige atmosfære eller stemninger i bygningens rum?

Legende, dyster, varm, indbydende etc. Er der lyst eller mørkt, opleves der kontrast mellem lys og mørke?

Er der særlige akustiske forhold?

Dominerende, nedtonede. Eks. Ekko.

DE BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER_

Intro_

De bærende fredningsværdier udgør essensen af de miljømæssige-, kulturhistoriske- og arkitektoniske værdisætninger. Det er kort sagt bygningens helt særlige og umistelige værdier. De bærende fredningsværdier skal være synlige og håndgribelige bygningselementer, og de skal formuleres så de kan fungere som retningsgivende besked til de ejere og rådgivere, som skal arbejde med bygningen om 10, 20 eller 30 år. Det betyder, at de bærende fredningsværdier gerne må være en opremsning af bygningens umistelige elementer.

De bærende fredningsværdier bør dog ikke være en lang opremsning, men derimod samle og opsummere de væsentligste og helt unikke elementer i bygningen. Et eksempel på de ydre, bærende fredningsværdier ved en bindingsværksavslænge kunne således være:

"De bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bygningens facader, gavle og tag med alle dertil hørende åbninger i form af porte, døre, vinduer og lemme. Dertil kommer den generelle materialeholdning".

En sådan formulering indeholder bygningens samlede, ydre udtryk samt konstruktion og materialebrug, hvilket vil sige bindingsværket og stråtaget.

Det er endvidere vigtigt at skrive de bærende fredningsværdier som generelle helheder og ikke gå i detaljer. Hvis der under bærende fredningsværdier nævnes detaljer skal disse være helt særlige og beskrives enkeltvis.

eks. kan man beskrive at "de bærende fredningsværdier knytter sig til bygningens ydre med alle detaljer." Det er ikke nødvendigt at nævne skorstene, vinduer m.m, da det er omfattet.

DE BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER_

_____ **Helhed og omgivelser_**

_____ **Form og udtryk_**

_____ **Facader, gavle og tagflader_**

_____ **Plandisposition og rumforløb_**

_____ **Udvendig og indvendig detaljering og udsmykning_**

_____ **Materialeholdning_**

_____ **Originalitet_**

Eks. på gode beskrivelser for de bærende fredningsværdier:

”I bygningens/bygningernes ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til (...) , herunder (...)”

”I bygningens/bygningernes indre knytter de bærende fredningsværdier sig til (...) , herunder (...)”

Først det generelle eksempelvis ”den oprindelige/ældre materiale holdning, rumstruktur, detaljer etc.”
Derefter en pointering af de specifikke bærende fredningsværdier eksempelvis, ”herunder den italienske trappe, de oprindelige vinduer, de stråttækte tag etc.”

Eks. 1.

I bygningens ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til den originale og gennemførte materialeholdning, herunder den kraftige sokkel, facadernes synlige aftrapning af murtykkelse, takten af åbninger og de bevarede ældre vinduer og jernlugerne med glug, der nogle steder har merkur-relief. Til vinduessætning på gavlene, samt tagets flade med de små støbejernsvinduer.

I bygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den gennemgående synlige konstruktion, herunder særligt de åbne planer, de kalkede vægge og bræddegulvene.

Eks. 2.

I bygningens ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til den traditionelle materialeholdning og alle oprindelige detaljer, herunder særligt til bindingsværkskonstruktionen, og til det helvalmede tag.

I bygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den oprindelige materialeholdning, hovedskillerum med birum mod gården og stuer mod haven, samt alle oprindelige detaljer herunder særligt de ældre døre, gerichter, dørgreb og hængsler.

ANBEFALINGER

Anbefalinger er en kort beskrivelse af specifikke forhold, som fremadrettet kan styrke fredningsværdierne. anbefalingerne kan således strække sig uden for fredningens omfang.

Anbefalinger kan f.eks. være:

Reetablering eller ændring af en bygningsdel i en udformning, der (i højere grad) svarer til det oprindelige arkitektoniske udtryk.

Fremdragelse af en oprindelig bygningsdel ("udpakning").

Fjernelse af senere uheldige tilbygninger eller andre tilføjelser.

At den omkringliggende beplantning passes, så de oprindelige arkitektoniske intentioner bibeholdes.

Eks. vedligeholdelse eller genopretning af en allé.

At man forsøger at bevare omkringliggende omgivelser.

Eks. Pladser, haver eller Akser.

VEJLEDNING FOR FOTOGRAFERING_

Retningslinjer for fotografering ved besigtigelserne for fredningsgennemgangen.

UDVENDIGT_

Omgivelser_

Den fredede ejendom med omgivelser.

Tilkørselsveje, gårdsplads, og grundens hjørner sådan, at bygningernes placering og evt. haveanlæg kommer frem, samt udendørs rumdannelser.

Væsentlige detaljer fra omgivelserne.

Feks. belægning, veje, stier og beplantning.

Facader_

Frontale fotos af facader og gavle.

Hver facade direkte på, rundt med uret.

Facaderne to og to ”over hjørne”/perspektivfoto af alle hjørner.

Væsentlige detaljer af bygningseksteriør.

Feks. vinduer, døre, konstruktive detaljer.

INDVENDIGT_

En rundgang naturligt på etagen.

Start i stueetagen, 1. sal, 2. sal. etc. til sidst kælderen.

De enkelte rum i bygningen.

Diagonalfotos så mest muligt af rummet kommer med.

Rumlige relationer, rum ”en suite” og korridorer.

Væsentlige bygningsdele.

Feks vinduer, døre, trapper, ildsteder, gulve, lofter, synlige konstruktive elementer, tekniske installationer, maskiner etc.

KULTURARVSTYRELSEN
H.C. ANDERSENS BOULEVARD 2
1553 KØBNHAVN V

TELEFON 33 74 51 00

kuas@kuas.dk

www.kuas.dk